

ארה"ב משיבה 17,000 פרטי עתיקות לעירק

ביום שלישי, ה-3.8.21, נקבע אירוע היסטורי בעת שעיראק הודיעה שארצות הברית השיבה לה יותר מ-17,000 חפצים ארכיאולוגיים מוכרזים שהוחרמו על ידי הרשויות האמריקאיות. מברייחים בזזו את עיראק, בשני העשורים שחלפו מאז פלישת ארה"ב, והוציאו מתחומה אלפי חפצים עתיקים, רבים מהם מתוארכים לתקופת הברונזה. עתיקות גנובות רבות הגיעו למוזיאונים ולאוספים אישיים בארצות הברית – ובכך נשללו מהעירקים פירות המורשת ההיסטורית שלהם. שר התרבות העירקי, חסן נאדים, כינה את ההשבה "הגדולה ביותר בהיסטוריה של עירק", לדבריו, ממשלת עירק ושגרירותה בווישינגטון עבדו במשך חודשים על ההסדר להשבת הממצאים. בעוד שרוב החפצים הוחזרו מארצות הברית, פריטים אחרים במשלוח הגיעו מיפן, מהולנד ומאיטליה. ממשלת עירק אמרה כי היא מתכננת להציג את החפצים המשמעותיים ביותר במוזיאון הלאומי בבגדד. השר נאדים שיבח ביום שלישי את המאמצים הבינלאומיים לתפוס מברייחים ולהשיב את הרכוש שנבזז. הוא הוסיף וציין: "החלטות האו"ם תומכות בנו כך גם הקהילה הבינלאומית. מערכות החוק במדינות רבות, אליהן מוכרזים חפצים אלה, אמורות לסייע למנוע את ההברחה", "המברייחים נלכדים מדי יום בזרועות אכיפת החוק המאלצות אותם למסור את החפצים האלה." השר הוסיף שהמאמצים חייבים להיות רציפים. "עדיין יש אלפי חפצים עיראקים שהוברחו מחוץ למדינה."

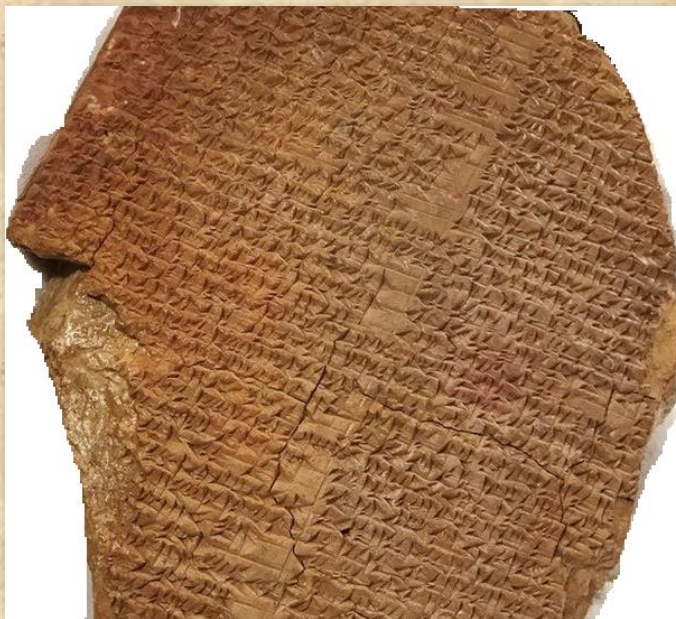
בסוף חודש יולי 2021 השתלטו הרשויות הפדרליות בארה"ב על לוח חרס נדיר, המכונה לוח החלומות של גילגמש. הלוח הוחזק בידי חברת הובי לובי אשר רוכשת יצירות אמנות בהן גם הלוח הייחודי, עליו שילמו כמעט 1.7 מיליון דולר. החברה תכננה להציג את הלוח במוזיאון התנ"ך שבווישינגטון הבירה.

רשויות החוק דווחו שהלוח נחשב לאחד הטקסטים הספרותיים-דתיים העתיקים ביותר בעולם. הלוח הובא לארצות הברית שלא כדין.

"סיכול הסחר בסחורות המוכרות על ידי תפיסה וחילוט של חפצים עתיקים מצביע על מסירות התביעה בארה"ב לשימוש בכל הכלים הקיימים, כולל חילוט, להבטחת הצדק", כך צוטט עוזר היועץ המשפטי לממשלה.

במאה ה-19 ובראשית המאה ה-20 הייתה

קיימת נורמה לפיה מדינות המערב ביצעו חפירות ארכיאולוגיות במזרח הקדום ובאזורים אחרים בהם התפתחו תרבויות פאר בעבר. ממצאי החפירות הועברו למוזיאונים בבירות אירופה מבלי שאיש חשב שעליו לתת דין וחשבון לקהילות מהן נלקחו פרטי המורשת. לא אחת, שליטים קולוניאליים הצדיקו את 'שוד' העתיקות הממוסד בטענה שהמדינות המתפתחות, בהן נמצאו השרידים, אינם מסוגלות לשמור כראוי על נכסי תרבות שהם בראש ובראשונה נכסי מורשת של האנושות כולה. גישה צינית זו נותרה בעינה עד לשנים האחרונות ומדינות בהן גרמניה, צרפת, אנגליה, איטליה, רוסיה וארה"ב נמנעו מלהשיב עתיקות שהגיעו למוזיאונים בתחומן קודם למלחמת העולם השנייה. שרת התרבות של יוון, מלינה מרקורי, הקדישה חלק ניכר מכהונתה על מנת לשכנע את

לוח החלום ממגילת גילגמש אשר הושב לעירק לאחרונה

תבליטי השיש מהפרתנון המוצגים כיום במוזיאון האקרופוליס לאחר שהושבו ליוון מהמוזיאון הבריטי

המדינות המחזיקות באוצרות מיוון להשיבן אליה, אך הצלחתה הייתה חלקית בלבד. המדינה הראשונה שאמצה מודל לפיו יש להשיב לארץ המוצא עתיקות שהועברו לארץ אחרת, הייתה, למרבה הפליאה, ישראל אשר השיבה לרשות המצרים, בשנות ה-90, אלפי פרטי עתיקות שנחשפו בחפירות בסיני, כחלק מהסכם השלום עם מצרים. פעולה זו נעשתה בקול ענות חלושה ולא זכתה כמעט לתהודה בין-לאומית.

גם באירוע הנוכחי היו אספני עתיקות ואנשי שימור שטענו כי לא כל המדינות ערוכות להגן על העתיקות אשר יושבו להן. ואכן המצב בעירק רחוק מלהיות יציב וכפי שאנשי דאע"ש פרצו למוזיאונים בעירק ובסוריה, שדדו אותם ומכרו עתיקות לצורך מימון פעילותם וחיבלו בחלק מאוצרות המוזיאונים, הסכנה לאירוע דומה עדיין קיימת. אך מבקרי טענה זו אומרים כי יש לגייס מאמצים בינלאומיים בכדי לתמוך ביכולת של מדינות כדוגמת עירק, כך שכל מדינה תוכל לשלוט במורשת התרבותית שלה.

הכאוס שאפיין את עירק לאחר הפלישה האמריקאית והפלת חוסין, בשנת 2003, הוביל לכך שימים לאחר השתלטות החיילים האמריקאים, עירקים בזזו את המוזיאון הלאומי של בגדאד, אשר הוצגו בו על פי הערכות כ-15,000 פריטי עתיקות. רק מעט יותר מרבע מהפריטים הוחזרו לאחרונה.

בשנת 2015 מסרה ארצות הברית יותר מ-400 חפצים עתיקים לעירק לאחר שכוחות המבצעים המיוחדים של ארה"ב תפסו במהלך פשיטה על ביתו של מנהיג המדינה האסלמית את הפריטים.

שלוש שנים מאוחר יותר, בשנת 2018, החזירו הרשויות האמריקאיות לעיראק כמעט 4,000 עתיקות מוכרות שהוחרמו מהחברה של משפחת גרין, הכוח המניע מאחורי מוזיאון התנ"ך בווישינגטון. החברה של גרין, הובי לובי, שילמה קנס בסך 3 מיליון דולר בגין היבוא הבלתי חוקי.

באירופה הלחץ גדל בשנים האחרונות בכמה מדינות להחזיר אוספים שנשדדו מקהילות ברחבי אפריקה. במאי הפכה גרמניה למדינה הראשונה שהתחייבה להשיב לניגריה מאות חפצים עתיקים השייכים לממלכת בְּנִין, ששלטה בדרום ניגריה עד לפלישה של בריטניה בשנת 1897. שרת התרבות של גרמניה כינתה את תכנית ההשבה "ציווי מוסרי".